

Kodifikačná myšlienka je stará niekoľko tisícročí. Stretávame sa s ňou prvýkrát v starovekých východných štátoch a odvtedy neustále pulzuje v histórii ľudstva. Má svoje vlastné dejiny, pričom každá ekonomicko-spoločenská formácia k nej pristupovala iným spôsobom a s inými záujmami.

Čo je kodifikácia práva (*quid sit codificatio iuris*)? To je otázka, ktorá veľmi rýchlo vedie k ďalším problémom, lebo odpovedať na ňu možno z viacerých hľadísk. Možno aj preto, že sa stretávame vo vývoji ľudskej spoločnosti s rozmanitými typmi kodifikácie. Tie sú závislé od politických a ekonomických pomerov, od motívov a cieľov zákonodarcu bez ohľadu na ich názov (kódex, leges, štatút, konštitúcia a pod.).

Vydareným pokusom ukázať, ako sú dejiny kodifikácie stále živé a kodifikačná idea neprestajne aktuálna, je práve aj predložený zborník štúdií poľských právnych historikov o vývoji niektorých starovekých, stredovekých a novovekých kodifikačných diel a myšlienok. Je príznačné, že tento materiál sa objavuje v roku 1974, v čase dvoch právnohistorických konferencií (Poľsko, Rumunsko) zameraných na túto problematiku, čím ešte viac stúpa jeho hodnota.

Prvou štúdiou sa predstavuje *K u n d e r e w i c z C.*: Kodyfikácie mezopotamské z III. i II. tisícročia p.n.e. (3-20), v ktorej rozoberá tri najdôležitejšie kodifikačné pramene z uvedeného obdobia: kódex Ur-Namu, kódex Lipit a kódex Hammurabiho. Konštatuje, že kódexy síce obsahujú rozmanité právne predpisy, predsa ale upravujú podobné prípady. Vybudované sú na zásade nezmeniteľnosti a večnosti "spravodlivého a slušného práva", pričom regulujú viac menej drobné konkrétne prípady.

Výskumom ranno feudálnych pamiatok v západnej Európe sa venuje v znenitej štúdií *K i n c l J.*: *Leges barbarorum* (21-42). Vymedzil pojem "leges barbarorum" ako zbierky práva vypracovanej v tzv. barbarských germánskych štátoch západnej Európy v 5.-9. storočí, pričom sa neuzatvára pred myšlienkou zahrnúť do tohto pojmu aj iné zbierky, ktoré vznikli za podobných podmienok, napr. Ruská pravda, Zakon sudnyj ljudem a pod.

Z hľadiska funkcie a cieľov rozdelil "leges" do troch skupín: prvú tvorila tie, ktoré vznikli na začiatku formovania feudálneho štátu s cieľom upevniť moc rodiacej sa feudálnej aristokracie (*Codex Euricianus*, *Pactus legis Salicae*, *Edictus Rothari*, *Lex Gundobada* ináč aj *Edictum*

Theodorici); druhú tvoria leges, ktoré vznikli síce tiež na začiatku feudalizmu, ale nie je isté, v akom rozsahu sa u nich prejavili cudzie vplyvy (Lex Ribuarica, Lex Alamannorum a Lex Baiuvariorum); tretiu tvoria leges vypracované z iniciatívy Karola Veľkého.

V ďalšej štúdií B a r d a c h J.: Statuty Litewskie-pomniki prawa doby Odrodzenia (43-71) autor sa priklonil rozhodne k panujúcej mienke o troch litevských štatútoch. Ich vznik odôvodňuje rýchlym tempom premien spoločenskej štruktúry a predovšetkým emancipáciou litevsko-ruskej šľachty spod moci kňazov a feudálov. Vykreslil veľmi jasne kodifikačné snahy v Európe v 16. storočí, pričom zdôraznil vplyvy rímskeho práva v procese tvorby domácich právnych poriadkov. Porovnal najdôležitejšie uhorské a české právne pamiatky tohto obdobia s európskym a s poľským právnym vývojom a analyzoval litevské štatúty (1528, 1566, 1588) podľa ich vzniku, obsahu a vplyvu, aký vykonali na právo poľské, ruské a iné. Pokiaľ ide o české právo, autor nesprávne uvádza meno Viktorína Kornela zo Všehrd (ako by bol z Vyšehradu) a považuje ho za pisára kráľovskej českej kancelárie, pričom bol pisárom (místopísař) Zemských desiek. Autor opomína pritom existenciu českej kodifikácie zemského zriadenia z r. 1500, ktoré Viktorín Kornel v prvom znení práce kritizoval.

Aj v nasledujúcej práci U r u s z c z a k W.: Próba kodyfikacji prawa polskiego w okresie Odrodzenia, "Korektura praw" z 1532 roku (72-92) sa autor dotýka poľského kodifikačného hnutia. Považuje 16. storočie za obdobie všeobecných kodifikačných snáh, kedy najmä poľská stredná šľachta, ekonomicky stále silnejšia, domáha sa uzákonenia a realizácie politických práv pod heslom "opravy" existujúceho práva. Výsledkom tejto snahy bola "Korektúra práv" z roku 1532 (Statuta in clyti Regni Poloniae recens recognita et emendata). Aj napriek tomu, že bola sejmom odmietnutá, zohrala pozitívnu úlohu v dejinách poľského práva.

Znamenity príspevok napísal M a i s e l W.: Kodyfikacje prawa miejskiego w dawnej Polsce (93-126). V prvej, kratšej časti, podrobil rozboru jednak samotný pojem "kodifikácia", ako ho nastolil Vanderlinden v spise Le concept de code en Europe occidentale du XIIIe au XIXe siècle. Essai de définition (Bruxelles 1967), jednak uvádza typy spramene kódexov v snahe objasniť základ termínu "mestské právo", ktorý podľa autora nie je názvom jednotným, ale súhrnným, ktorému sa podriaďujú designáty rôzneho druhu.

V druhej časti dotýka sa príčin vypracovania mestských kodifikácií, ich typológiou a štruktúrou. Zisťuje, že upravujú predovšetkým obchod a remeslá, poplatky a dane, že obsahujú predpisy trestného práva a verejného poriadku v meste a napokon právo civilné (zvlášť dedičské) a súdny proces.

Dalšie dve práce sú hlavne teoreticko-historicky zamerané. V prvej S a l m o n o v i c z S.: Kodyfikácie práva i mysl kodyfikacyjna XVII i XVIII wieku (127-145) oprávnene kritizuje situáciu vo výskume dejín kodifikácie práva. Hoci štúdie o postupe kodifikačných prác a textoch pokročili už ďaleko, vieme len veľmi málo o kodifikačnej technike a metóde tohto postupu. Základ modernej kodifikácie vidí vo Francúzsku, kde učení právnici (Hetman, Dumoulin, Imbert, Donellus, Althusius, Rasmus) spolu s právnickou školou v Bourges, prví sformulovali program kodifikácie práva a rozvíjali teoretické problémy unifikácie a reformy práva. V druhej S ó j k a - Z i e l i ň s k a K.: Kodifikácie wieku Oświecenia (146-161) považuje pôsobenie prirodzeného práva za hlavný ideový zdroj v období osvietenstva. Kodifikačná myšlienka vyjadrovala nielen víťazstvo práva písaného nad obyčajovým právom, ale zároveň znamenala vytvorenie nového právneho poriadku. V takejto spojitosti sa prirodzené právo stalo praktickým programom štátnej politiky v období všeobecnej zákonodarnej reformy a filozoficko-spoločenským systémom meštianstva bojujúceho s feudálnym poriadkom. Autorka konkrétne poukázala v tomto smere na priebeh prác pri napoleónovom Code civil a rakúskom ABGB, pri ktorých sa prejavili silné tendencie prirodzeno-právnej školy (Martini, Sonnenfels, Zeiller).

V poslednej štúdií R a d w a ň s k i Z.: Ciągłość a reforma prawa w świetle doświadczeń unifikacyjnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (lata 1945-1964) (162-175) analyzuje obdobie recentných poľských dejín kodifikácie práva civilného. Pre socialistické krajiny a teda aj pre ľudové Poľsko treba si osobitne všimnúť proces adaptácie práva, na čo upozornil aj V.I.Lenin v súvislosti s občianskym zákoníkom z r.1922. Tento proces treba chápať v dvoch smeroch: jednak medzi socialistickými organizáciami navzájom, jednak medzi fyzickými osobami navzájom. Zatiaľ čo v druhom prípade nevznikli v Poľsku zvláštne problémy, prebiehal proces adaptácie v prvom prípade omnoho ťažšie. Predpisy civilného práva o voľnej konkurencii sa totiž nehodili pre vzťahy medzi hospodárskymi podnikmi. Okrem toho niektoré inštitúcie civilného práva sa ukázali nevhodnými, iné bolo treba prispôsobiť novým hospodárskym potrebám. To všetko sa odzrkadlilo i v spore o "hospodárske právo", ktorý neustal ani po vypracovaní civilného zákonníka v r. 1964.

Z pestrého prehľadu štúdií poľských bádateľov právnej histórie možno napokon vysloviť niekoľko všeobecných postrehov:

1. kodifikovanie práva je spočiatku prejavom snahy reformovať existujúci právny poriadok,
2. kodifikácia úzko súvisí s unifikáciou práva a s odstránením právneho partikularizmu,

3. kodifikačný proces vrcholí v období nástupu buržoázie k politickej moci,

4. legislatívna technika a jej metódy, ako aj príčiny a ciele kodifikačného hnutia, sú závislé na stupni rozvoja hospodársko-spoločenských vzťahov.

Záverom možno konštatovať, že aj keď recenzovaný zborník neobsahuje rozbor všetkých typov kodifikácie práva, aj tak je cenným prínosom pre štúdium kodifikačných dejín.

Peter Blaho